АБ АСАБЛІВАСЦЯХ СУЧАСНАГА ПЛЕНЭРНАГА ЖЫВАПІСУ (НА ПРЫКЛАДЗЕ IV МІЖНАРОДНАГА ШАГАЛАЎСКАГА ПЛЕНЭРА)

А.С. Ге,
Музей Марка Шагала ў Віцебску
Рэспубліка Беларусь

З 25 чэрвеня па 7 ліпеня 2018 года ў Віцебску прайшоў IV Міжнародны Шагалаўскі пленэр. Арганізатарамі гэтай падзеі сталі аддзел культуры Віцебскага гарвыканкама і ўстанова культуры «Музей Марка Шагала ў Віцебску».

Правядзенне жывапісных пленэраў, прысвечаных Марку Шагалу, якое пачалося пасля адкрыцця Музея Марка Шагала на радзіме мастака, мае 19-гадовы перапынак у сваёй гісторыі. I і II Міжнародныя Шагалаўскія пленэры прайшлі ў Віцебску ў 1994 і 1997 гадах. III пленэр быў арганізаваны ў 2016 годзе, і з гэтага часу музеем было запланавана праводзіць пленэры кожныя два гады. Адраджэнне традыцыі правядзення музеем пленэраў у дваццаць першым стагоддзі пасля вельмі значнай паўзы ставіць мэты развіцця культурных міжнародных кантактаў у галіне мастацкай творчасці, ушанавання памяці і папулярызацыі спадчыны М. Шагала, а таксама папаўнення калекцыі Музея Марка Шагала ў Віцебску працамі сучасных беларускіх і замежных мастакоў.

Мэтай артыкула з'яўляецца выяўленне асаблівасцей сучаснага пленэрнага жывапісу і працы мастакоў на пленэры.

Адноўленыя пленэры маюць некалькі іншы фармат. Меншая колькасць удзельнікаў (1994 год – 37 мастакоў, 1997 – 27 мастакоў, у 2016 і 2018 гг. – 10 і 11 мастакоў аддпаведна) на самай справе з'яўляецца пазітыўным бокам мерапрыемства, бо гэта стварае цеснае кола зносін, абмену вопытам і магчымасць знаёмства з творчым метадам кожнага мастака. Выніковая выстава страціла свой конкурсны характар, яна стала роздумам на тэму сучаснага жывапісу, розных сэнсаў, якія ўкладаюць мастакі ў само паняцце "праца на пленэры": для кагосьці гэта праца з натурай, стварэнне творчых работ на аснове папярэдніх эцюдаў, для некага – трансфармацыя натуры, для іншых – цалкам адцягненая ад натуры праца са сваімі ўнутранымі станамі і ўвасабленне асабістага і/або калектыўнага вопыту ў мастацкія формы.

У гэтым годзе ў пленэры прынялі ўдзел 11 мастакоў з 8 краін (Беларусь, Латвія, Украіна, Расія, Германія, Нідэрланды, Ізраіль, Румынія). У працэсе пленэра мастакі маюць поўную мастацкую свабоду, якая абмежаваная толькі рамкамі самога віду мастацтва – жывапісу. Згодназ умовамі, па дзве творчыя працы, з створаных на пленэры, мастакі перадалі ў калекцыю Музея Марка Шагала ў Віцебску.

Безумоўна, жывапіс, як традыцыйны від мастацтва, зведаў значныя змены за апошнія дзесяцігоддзі. Даследчыкі лічаць тэндэнцыю

Рэпазіторый ВДУ

"…ўжывання складаных камбінаваных тэхнік, якія ўключаюць жывапіс, фатаграфію, калаж, тыповай для сітуацыі канца XX – пачатку XXI стагоддзя, эпохі адраджэння цікавасці да жывапісу" [1, ст. 12]. На пленэры мастакі даследуюць ўмовы, звязаныя з сучаснай маляўнічай практыкай. Плюралізм падыходаў да сённяшняга стану жывапісу, markdown рознае стаўленне да фігуратыўнасці і абстракцыі дазваляе стварыць дыялог паміж традыцыйным жывапісам і пашыранай практыкай, якая ўключае камбінаваныя тэхнікі.

Актыўна выкарыстоўвае спалучэнне розных тэхнік мастачка з Латвіі *Анцэ Грыцмане*. У сваёй творчасці, а таксама ў навуковых даследваннях, А. Грыцмане цікавіцца сінэстэзіяй – еднасцю і ўзаемадзеяннем розных відаў мастацтва. Яна супрацоўнічае з сучаснымі кампазітарамі, натхняецца музыкай, танцам, сакральным мастацтвам, ўводзячы ў шматпластовы жывапіс знакі, элементы калажу, цытаты з разнастайных узроўняў культурнага тэксту. Мастачка характарызуе свае карціны як "спалучэнне музычнага рытму і гучання колеру". Абстрактны жывапіс, згодна з ёй, "падобны да люстэрка, дзе вы сустракаеце сваю ўласную душу" [2]. У дыпціху (КП008086, 008087), створанным на пленэры, Анцэ Грыцмане цытуе Марка Шагала, выкарыстоўваючы вобраз скрыжаляў Запавету, пры гэтым змяшчае іх не толькі ў новы кантэкст, але і наданне ім абсалютна іншае фармальнае гучанне з дапамогай аўтарскіх тэхнік. Трансфармуючы вобразы, мастачка паслядоўна (хоць і выкарыстоўвае прыёмы ў чымсьці блізкія дэканструкцыі) узнаўляе, адраджае аўру міфа, адлюстроўваючы свой філасофскі светапогляд.

Рытм стварае вобраз часу і прасторы ў працах *Анатоля Жураўлёва* (Беларусь). У серыі "Даляглядзы" (КП008077, 008078) канкрэтыка прыродных рэалій шмат у чым абстрагуецца, ачышчаючыся ад залішніх дэталяў, знаходзячы тым самым ўзнёслую адлучанасць і спецыфічны касмізм. Актыўны каларыт надае выклікаючым адчуванне бясконцасці ўмоўным краявідам пачуццё эмацыйнай персанальнасці. Па словах мастака, "жывапіс – гэта паглыбленне ва ўнутраны стан, звязанае з сузіраннем сапраўды існуючага свету ў яго натуральнай прыгажосці, што дазваляе ствараць суб'ектыўныя, "ідэалізаваныя" вобразы, якія становяцца не менш рэальнымі, чым сама аб'ектыўная рэальнасць" [3].

Рэнэ дэ Розэ (Нідэрланды) таксама аддае перавагу серыйнасці перад адзінкавымі выказваннямі. Ён выкарыстоўвае метад выпадковасці для стварэння серыі "Galaxis Coincidentia" (КП008079, 008080), прасторы прац ў якой запоўнены шматлікімі пластамі актыўнага, экспрэсіўнага абстрактнага жывапісу. З пункту погляду Р. дэ Розэ, свядомы адыход ад канцэпцый можа здацца дзіўным, але вельмі прадуктыўным у сучаснай мастацкай сітуацыі, у якой робіцца акцэнт на распрацоўцы канцэпцый.

Асаблівую атмасферу жыцця мастака, не мітуслівую, персанальную, называе крыніцай творчасці *Алег Ладзісаў* (Беларусь). Яго беспрадметныя жывапісныя працы (КП008092, 008093) пабудаваныя на далікатных ад-

носінах нюансаў колеру і святла. Яны як быццам бы настройваюць гледача на свой тон і рытм. Адчуваеш настрой, пра які кажа мастак: “Цішыня, няспешнасць пражывання, нежаданне выходзіць за межы створаннага табой свету атаясамліваюцца з багаццем, што недаступна для іншых, і з кожным адыходзячым днём развітваешся з пачуццём лёгкага смутку” [4].

Камбінаванне тэхнік традыцыйнага жывапісу з аэразольнымі фарбамі ў працах *Беатэ Гардзінг-Шуберт* (Германія), дазваляе гледачу пагрузіцца ў сюррэалістычныя прасторы ззяючых колераў. Графічны характар выявам знакавых вобразаў горада у дыпціху “Назаўжды ў маім сэрцы” (КП008081, 008082) надае выкарыстанне акварэльных алоўкаў. У атуляючых гэтыя выявы прасторах шмат святла, што адлюстроўвае пазітыўны светапогляд. “Мэта маёй працы – з’яўляцца носьбітам надзеі... Мастацтва для мяне, згодна філасофіі Э. Блоха, пераадольвае сціскальную і пужаючую рэчаіснасць і стварае зусім новую, цалкам незалежную форму рэальнасці,” – адзначае мастачка [5].

Тарыел Дзямчынскі (Ізраіль) пасьпяхова працуе не толькі ў жывапісе, але і ў скульптуры; як для жывапісца, для яго характэрныя фармальныя пошукі, праца з абстрактнай кампазіцыяй. У жывапісных працах, створаных на пленэры “Віцебск” і “Віцебск. Трамвай” (КП008088, 08089), Т. Дзямчынскі спалучае фігуратыўнасць – лёгка пазнавальныя, яскравыя вобразы Віцебска – з фармальнымі прыёмамі, аўтарскімі тэхнікамі працы з фарбай. Прыём “рашотка” ў гэтых працах, насуперак мадэрністскім уяўленням, не азначае канец наратыву, але хутчэй нейкую новую якасць прасторы.

Жывапіс *Мар’яны Абрамавай* (Украіна) спалучае відавочную дэкаратыўнасць з сацыяльна-філасофскім накірункам. Плоскасная, стылізаваная выява, яркі каларыт дэкаратыўны; але напружаны настрой, серыйнасць, тыражаванне стылізаванай выявы чалавека выклікае думкі пра чалавека ў грамадстве (КП008084, 008085). “У сваім жывапісу я імкнуся знайсці сімвалічны код часу, эксперыментую з колерам і фактурай, адгукаючыся на хуткія змены рэалій, убіраючы і фільтруючы шумы сучаснага соцыуму. Мастацтва – магутны інструмент зносінаў, які дазваляе разбураць бар’еры стэрэатыпаў. Гэта тэрыторыя свабоды і праўды,” [6] – каментуе сваю пазіцыю М. Абрамава, якая таксама з’яўляецца арганізатаркай Міжнароднага пленэра “Палітра свабоды”.

Для *Алёны Драздовай* (Расія) жывапіс – гэта, перш за ўсё, колер, дзе становяцца не так важныя дэталі, спрашчаюцца формы, узнікае нейкая маляўнічая стыхія, у якой ёсць асаблівае жыццё, якое адрозніваецца ад натуры, але перадае адчуванне ад убачанага. Моцны, пастозны характар жывапісу, абагульненне, гульня з плямамі колеру і святла пераўтвараюць працу з натурай у асобнае творчае дзейства і нараджаюць незалежны вобраз (КП008075, 008076).

Вольга Кузняцова (Беларусь) прадэманстравала на пленэры шлях ад стварэння свабодных, лёгкіх, як спыненныя імгненні, эцюдаў да творчых прац, дзе фігуратыўнасць іх элементаў не абумоўлівае рэалізму іх сутнасці

Рэпазітарый ВДУ

(КП008090, 008091). Карціны робяць уражанне тапаграфіі нейкай краіны святла, рытму і колераў. Жывапіс В. Кузняцовай – гэта разважанне і сузіранне, а таксама радасць ад працы з колерам, формай.

Вобраз прыроды ў працах *Аляксандра Доласава* (Расія), нібыта сатканы з колераў на кроснах святла, носіць звышнатуральны характар. Аднак лірычны наратыў краявідаў вяртае гледача да рэальнасці, прэзентаванай праз суб’ектыўнае, цёплае ўспрыманне (КП008073, 008074). Творчая пазіцыя мастака заснавана на любові да ўсяго існага.

Міхай Кіселіцэ (Румынія) прадставіў на выніковую выставу вялікую акадэмічную працу, на якой Віцебск паўстае, напэўна, такім, якім – будзь ён не горадам, а чалавекам – ён хацеў бы выглядаць ў вачах гасцей і важных асобаў (КП008083). І таксама працы невялікага фармату, дзе Віцебск – горад-сябра, блізкі, жывы, гуляючы з фрагментамі свайго радаснага існавання. Такі горад, мог бы паўтарыць словы свайго аўтара: “Люблю жыццё ў колерах. Люблю марыць і ствараць ...” [7]

Падчас IV пленэра, прысвечанага Марку Шагалу, мастакі з розных краін прыадчынілі для сябе гістарычны і культурны кантэкст, з якога брала карані творчасць вялікага мастака, сучасныя кандыцыі і трагічныя старонкі гісторыі беларускага яўрэйства, стан беларускай культуры і мовы, сучаснае беларускае мастацтва. Гэта адбывалася праз экскурсіі, наведванне выстаў, галерэй, гутаркі з віцебскімі мастакамі і супрацоўнікамі музея, праз нечаканыя знаёмствы з жыхарамі горада. Новыя ўражанні мастакі ўключылі ў сваё даследванне жывапісу як сістэмы, якая ўпарадкоўвае, інтэрпрэтуе, перакладае на пластычную мову гісторыю і вопыт.

Асаблівасцю IV Шагалаўскага пленэра стала даволі рэдкая праца мастакоў непасрэдна з натурай, што парушае звычайнае ўяўленне пра пленэр. Пераважала тэндэнцыя пераасэнсавання вобразаў, уражанняў ад натуры, зварот да інтэрпрэтацыі гістарычнага вопыту. У эстэтычным плане асаблівасці праявіліся ў полістылістыцы: беспрадметны жывапіс, асацыятыўна-вобразная абстракцыя, дэкаратыўна стылізаваны і акадэмічны. Мастакі стваралі мнагаслойны, фактурны жывапіс, актыўна выкарыстоўвалі камбінаваныя і аўтарскія тэхнікі.

Такім чынам, у прафесійным плане, пленэр распачаў цікавую спробу стварэння ўласнага мікра-аповеду, у якім жывапіс у “эпоху постмедыяльнасці” (Р. Краус) працягвае існаваць на сваіх уласных умовах. І, як заўсёды, найбольш каштоўнымі сталі персанальныя адкрыцці свайго ўнутранага свету і ўнутранага свету “іншага”.

Спіс крыніц

1. Debrabant, C. La peinture à l’épreuve du postmodernisme : Etats-Unis – Europe, 1962-1989 / C. Debrabant . – Thèse de doctorat en Histoire de l’art. – Soutenue le 19-10-2013 à Paris 1 , dans le cadre de Histoire de l’Art , en partenariat avec Histoire culturelle et sociale de l’art (Paris)(équipe de recherche)
2. Інтэрв’ю аўтаркі з мастачкай ад 27.06.2018

Репозиторий ВГУ

3. Інтэрв'ю аўтаркі з мастаком ад 26.06.2018
4. Інтэрв'ю аўтаркі з мастаком ад 06.07.2018
5. Інтэрв'ю аўтаркі з мастачкай ад 25.06.2018
6. Інтэрв'ю аўтаркі з мастачкай ад 27.06.2018
7. Інтэрв'ю аўтаркі з мастаком ад 27.06.2018

1.

2.

3.

4.

Анатацыі да ілюстрацый.

1. Анцэ Грыцмане (Латвія). Basic I, II. Камбінаваная тэхніка; палатно, акрыл, алей; 2х80х100; 2018. З калекцыі УК "Музей Марка Шагала ў Віцебску" КП 008086; 008087
2. Анатоль Жураўлёў (Беларусь). Далягляды. Палатно, акрыл; 80х100; 2018. З калекцыі УК "Музей Марка Шагала ў Віцебску" КП 008077
3. Рэнэ дэ Розэ (Нідэрланды). Galaxis Coincidentia I. Камбінаваная тэхніка; палатно, акрыл, алей; 90х60; 2018. З калекцыі УК "Музей Марка Шагала ў Віцебску" КП008079
4. Мар'яна Абрамава (Украіна). Траекторыя кахання. Палатно, акрыл; 100х80; 2018. З калекцыі УК "Музей Марка Шагала ў Віцебску" КП008084

Репозиторий ВГУ